

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ

НАУКОВИЙ ВІСНИК

№ 16 (117)

Одеса — 2010

ЖОНОМІЧНІ НАУКИ

С. В. Михайленко

Перспективні напрями формування корпоративних відносин ... 3

О. В. Побережець, А. О. Кушніренко

Облік надзвичайних доходів і витрат: принципово-важливі
проблемні питання та шляхи їх вирішення.....10

Л. М. Дейніс

Можливі шляхи подолання фінансової кризи в Україні 14

А. О. Босак

Структурні проблеми світової економіки: глобалізація та
фінансова криза.....24

О. В. Андрейченко

Особливості формування коштів бюджетів Херсонської,
області.....32

М. В. Кізло

Матриця зв'язків між елементами економічної діяльності в
системі контролю машинобудівних підприємств. і 41

К. В. Ковтуненко., Ю. В. Тинкован

Особливості обліку розрахунків з контрагентами на торговому
підприємстві..... 53

О. І. Стушицький

Практика застосування корпоративної соціальної
відповідальності: світовий та український досвід 61

С. Б. Колодинський, Р. О. Змієвська, О. О. Нона

Особливості стратегічної розбудови інтегрованих
виробничо-диверсифікованих структур в рамках
інноваційного процесу.....74

О. І. Колесник, О. О. Сукач

Заробітна плата як основний чинник формування доходів
населення.....І. і. 84

Я. В. Геладим, В. М. Єрмолін

Фінансові проблеми самоврядування в умовах сучасного
економічного становлення в Україні.....⁹⁶

М. І. Кудінова

Розвиток електронних грошей в Україні.....ЮЗ

М. С. Уколова

Проблеми експортного потенціалу харчової промисловості
України.....¹⁰⁸

І. А. Горшкова

Оновлення функціонально повноцінного відтворення на
макрорівні.....^{7 14}

І. Б. Чурілов

Аналіз та оцінка конкурентоспроможності
Одеського регіону.....^{*23}

Е. Ю. Родкина

Экономическая сущность кредитного риска 133

О. В. Полу актова

Знання як стратегічний ресурс економічного розвитку
України.....ІТМ

Т. В. Погорелова, А. В. Піскун

Авторегресійний аналіз іноземних інвестицій! в Україну. 145

О. О. Присяжнюк

Теоретичні аспекти управління державним боргом України . 154

Ю. В. Журавлева, И. А. Ломачинская

Стратегическое поведение фармацевтических компаний
развитых стран в условиях современного кризиса
мировой экономики.....101

Ю. С. Куралова

Напрямки підвищення ефективності використання
оборотних засобів.....172

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

А. С. Семенович

Вплив інтеграційних процесів на розвиток регіонального рівня
урядування у Європейському Союзі.....183

2. Сорока Р. Механізм управління оборотним капіталом торговельних підприємств // Регіональна економіка. — 2003. — № 4. — С. 200-204.
3. Кукин С, Денисенко В. Стальные инвестиции // Инвест газета. — 2006. — № 10. — С. 24-29.
4. Золотарев А. Рациональное использование оборотных средств в промышленности // Экономика Украины. — 2001. — № 7. — С. 29-32.

Резюме

В статье были рассмотрены особенности эффективного использования оборотных средств, приведены ошибки, которые часто допускают предприятия, а также их влияние на деятельность и производство, и методы их устранения. Особое внимание уделялось оборачиваемости оборотного капитала и рентабельности активов как один из источников успешной деятельности.

Рецензент канд. жоном. наук, доцент А. Б. Негри

УДК 327.7(4)

А. С. Семенович

ВПЛИВ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОГО РІВНЯ УРЯДУВАННЯ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Поглиблення інтеграційних процесів та зміцнення регіонального рівня врядування, що відбувались одночасно у Західній Європі, стали подвійним викликом для національної держави на старому континенті, адже перерозподіл повноважень відбувався як у висхідному, так і низхідному напрямках. Інтеграція та регіоналізація все частіше розглядались паралельно з огляду на їх вплив на розвиток інституту держави та все більше уваги приділялось їх взаємозв'язку і взаємовпливу.

Беззастережно можна ствердити, що Європейський Союз впливав на функціонування системи врядування у країнах-членах, зокрема це простежується на прикладі інституційного розвитку внутрішніх регіонів. Протягом декількох останніх десятиліть у більшості країн-членів була проведена реформа системи врядування на регіональному рівні. Ця тенденція торкнулася не тільки країн, які стояли перед викликом всеосяжної перебудови системи державного управління, як пост-франкістська Іспанія чи посткомуністичні країни Центральної та Східної Європи. Теж і у багатьох державах Західної Європи, де децентралізація розглядалась як невід'ємна складова політики спрямованої на осучаснення системи управління, здійснювалася модернізація регіонального врядування. У цьому контексті показовим прикладом є Французька Республіка, де повільно, проте поступово відбувається зміцнення позицій внутрішніх регіонів [12, р. 353-354].

Необхідно нагадати, що регіональний рівень врядування на європейському континенті розвивався поступово під впливом низки різних чинників. Проте слушно наголошується, що для кращого розуміння функціонування регіонів необхідно розглядати їх розвиток саме через призму двох окремих, проте взаємозалежних інститутів: національної держави та Європейського Союзу [5, р. 38].

Варто зазначити, що регіони передували створенню національної держави та істотно обумовлювали її формування і розви-

ток. Аналізуючи взаємовідносини регіону з державою, це давало навіть підстави стверджувати, що регіони існують і функціонують у межах держави самостійно та незалежно від неї. Однак цей підхід часто відкидався, а регіони вивчалися лише з точки зору взаємодії центр-периферія, де остання повністю залежить та підпорядковується домінуючому центру. Також висловлювались побоювання, що регіони можуть загрожувати існуванню та сталому розвитку національної держави, оскільки у них є достатній потенціал для суперництва та протистояння з державою, тому виступали за їх нейтралізацію та відповідно збереження централізму. Шотландський дослідник Майкл Кітінг підійшов більш помірковано до цього питання. Він відкидав твердження про те, що регіони є самодостатніми одиницями і наполягав, що вони тісно пов'язані з іншими рівнями врядування. Тому регіони не повинні стати основою для опрацювання альтернативних принципів організації держави, але їх значимість на сучасному етапі є беззаперечною і їх функціонування надалі впливає на розвиток держави, а наявність сильних регіонів навіть може істотно впливати на зміну повноважень між державою та її складовими [9, р. 11].

Увага до регіонів особливо пожвавлюється після завершення Другої світової війни, коли на порядку денного постала необхідність відбудови зруйнованої Європи, що вимагало відповідного інституційного забезпечення. У 50-60-их роках найбільш популярним стає функціональне визначення регіону, що вбачало у ньому оптимальний адміністративний простір для одержання найкращих результатів, насамперед в економічній сфері. Регіон розумівся як інструмент у руках центральної влади наділений виключно виконавчими функціями без права на автономію. У 60-их роках більшість західноєвропейських держав зробили перші вагомі кроки спрямовані на регіональний розвиток. З економічної точки зору, це обґрунтовувалось необхідністю забезпечити розвиток периферійних та депресивних регіонів. А політична доцільність полягала у необхідності консолідувати державу та отримати підтримку центру зі сторони регіонів, а регіональна політика розглядалась як механізм поширення ідеї консолідації держави у регіонах [11, р. 47].

У 70-их роках економічна криза призвела до скорочення витрат на регіональний розвиток, що викликало зростання протестних настроїв на місцях та стало імпульсом для мобілізації

регіональних еліт більш наполегливо відстоювати свої інтереси та лобювати доцільність зміцнення регіонального врядування перед центральною владою [15]. Також подальший розвиток регіональної політики держави вимагав від центру наявності партнерів на місцях з метою гармонізації своїх дій з інтересами регіональних спільнот. Оскільки традиційні види втручання були малоефективними, то увага починає звертатись на субнаціональний рівень. Держава почала добровільно передавати свої функції на регіональний рівень з метою пошуку оптимального рівня вирішення частини проблем регіонального розвитку. Це дало поштовх створенню чи зміцненню представництва центральної влади у регіонах або формуванню регіонального самоврядування.

Водночас все більшої ваги на розвиток регіонів поступово набувають європейські інтеграційні процеси. Їх активізація та зміцнення починають все більш помітно впливати на відносини між державою та її регіонами. Одними з перших, хто почав говорити про вплив Європейського Союзу на внутрішні ситуації, стали німецькі землі, які підкреслювали, що європейська політика не повинна розглядатись як частина закордонної, а держава не може більше монополізувати відносини своїх складових із зовнішнім світом, особливо коли йдеться про ЄС [8]. Після підписання Єдиного Європейського акту у 1987 р. регіони виступають з вимогою брати участь у політичному процесі на європейському рівні. Цьому також сприяла регіональна політика ЄС, яка заохочувала регіональну мобілізацію та частково сприяла становленню регіональних структур у країнах, де їх до того часу не існувало, як наприклад в Ірландії.

Внаслідок світових трансформаційних процесів просторова неоднорідність на європейському континенті продовжувала збільшуватись, з'явилися нові лінії поділу. У нових умовах сформованого спільного ринку субнаціональні регіони змушені вступати у конкурентну боротьбу між собою з метою залучення інвестицій та освоєння конкурентних ринків. Лібералізація руху капіталів і створення спільного ринку не стало панацеєю для вирішення регіональних проблем: не лише не відбулося вирівняння розвитку регіонів, а навпаки суттєво збільшувався розрив між ними, адже інвестиції надалі концентрувалися у розвинутих регіонах, що вело до подальшої маргіналізації слаборозвинених. Подібний розвиток подій негативно міг позначитися на поступі європейської інтеграції.

рації та викликати невдоволення у населення. Адже не всі регіони володіли чи володітимуть необхідним потенціалом для виконання функцій держави. Все більш чітким було усвідомлення необхідності залучення у процес розв'язання регіональних проблем зовнішніх акторів, зокрема європейських інституцій.

Зміни пов'язані з посиленням інтеграційних процесів найбільш помітними були у сфері регіональної політики. Європейський Союз намагався приділяти більше уваги регіональному розвитку, особливо з другої половини 80-их років. Це було переважно зумовлено критикою саме про те, що здобутки у таких ключових сферах діяльності ЄС як спільний ринок, єдина монетарна політика та інші підважують можливість країн-членів проводити власну ефективну регіональну політику [3, р. 284]. Логічною відповіддю Європейського Союзу на ці нарікання стали спроби пом'якшити можливі негативні наслідки, зокрема шляхом надання допомоги субнаціональним регіонам.

Потрібно зауважити, що перші наміри забезпечити гармонійний розвиток з метою зменшення відмінностей між регіонами і подоланням відсталості між ними, містилися ще у Римському договорі від 1957 р. Формальним початком регіональної політики у рамках Європейських Співтовариств можна вважати створення у 1967 р. Директорату з регіональної політики — першого наднаціонального органу що займався регіональною проблематикою. Однак реальні механізми, що мали сприяти втіленню задекларованих у Римських договорі цілях, з'явилися лише у 1975 р. Тоді було створено Європейський фонд регіонального розвитку, що мав сприяти розвитку відсталих регіонів. На початках, витрати на регіональний розвиток складала близько 5 % європейського бюджету. Європейська регіональна політика розглядалась як засіб стимулювання регіональної економіки та скорочення міжрегіональних відмінностей. Завдяки Єдиному європейському акту був створений базис для становлення повноцінної регіональної політики та було забезпечено її взаємозв'язок з соціально-економічним згуртуванням у межах ЄС. Це позначилося на суттєвому зростанні фінансового забезпечення розвитку регіонів. Були модифіковані цілі регіональної політики ЄС та зміцнені чотири принципи: концентрація, партнерство, додатковість та програмування. Це водночас дозволило значно збіль-

шити витрати на регіональну політику з 18 % у 1984 р. до 33 % у 1999 р. бюджету ЄС [8, р. 75].

Зростання витрат на регіональний розвиток з європейських бюджетних коштів теж мало на меті істотно покращити образ Європейського Союзу у віддалених від Брюсселя територіях. З'явилися також твердження, що регіональна політика ЄС стала більш уважною до регіональних інтересів і уможливила перетворення регіонів у лобістів та співучасників у європейському політичному процесі [3, р. 279]. На наднаціональному рівні зміни правил діяльності структурних фондів ЄС та подальші правові та інституційні інновації Маастрихтського трактату, створили нові можливості для регіональних акторів отримати додаткові ресурси та бути залученими у європейський політичний процес.

Посилення регіональної політики Європейського Союзу, подальші правові та інституційні нововведення Маастрихтського договору створили для внутрідержавних регіонів певні можливості доступу до нових ресурсів та участі в європейських політичних процесах, що дало поштовх розвитку ідеї Європи регіонів. Вона набула особливої популярності наприкінці минулого століття, а її ключовим постулатом стало твердження про безпосередній взаємозв'язок між посиленням інтеграційних процесів на європейському континенті та зростанням ролі регіонів. Навіть Європейська комісія під керівництвом Жака Делора нетривалий період часу пропагувала ідею Європи регіонів, що сприяло її активному поширенню, особливо серед регіональних еліт та політичних сил [4, р. 484].

Про становлення регіонів як більш-менш автономних акторів у європейському політичному процесі свідчить також поступове правове оформлення їх діяльності, як у межах національних держав, так і на європейському рівні. Якщо перші договори, як Римський, згадували мимохідь про регіон у контексті регіонального розвитку, то Єдиний Європейський акт та Маастрихтський договір поступово змінюють ситуацію.

Однією з основних причин наділення регіонального рівня врядування певним обсягом компетенцій полягає у його спроможності виступати модератором інтересів регіональної спільноти, зводити їх в єдине ціле, реалізувати державні та європейські програми, а також відстоювати інтереси перед центральною владою та ЄС. Держава утримувала домінуючі позиції, але реформа

регіональної політики надала певні можливості регіонам виступити у якості нових партнерів для ЄС, та послабила традиційну монополію на посередництво між внутрішніми та міжнародними справами.

Український дослідник Ромашок С. вказує, що інтеграція без регіоналізму різко посилила б бюрократизм центральних інститутів ЄС, а також призвела б до подальшого посилення розподілу регіонів на елітарні, де зосереджені функції ухвалення рішень, і другорядні з філіальною економікою [2, с. 78-86].

Однак, подальший розвиток подій радше не свідчив про машинальне продовження започаткованих реформ, зокрема тих, що стосувалися зміцнення статусу регіонів. Навпаки, національна держава надалі прагнула зберегти свій вплив, зокрема на здійснення регіональної політики у рамках Європейського Союзу. Адже інтеграційні процеси водночас сприяли перебиранню на європейський чи на загальнодержавний рівень функцій, що раніше належали регіональному самоврядуванню. З'явилися навіть твердження про те, що відбулось одержавлення регіональної політики [7].

Щоб збалансувати негативні тенденції, що намітились у регіональній політиці, у якості компенсації була здійснена інституціоналізація присутності регіонів на європейському рівні. Насамперед йдеться про Комітет регіонів. Хоча він став дорадчим органом, проте його значимість була очевидною, оскільки забезпечував присутність регіонів на європейському рівні. Так само з'явилися інші формальні можливості їх залучення у діяльність європейських інституцій, як наприклад можливість створення представництв регіонів у Брюсселі та бути присутніми субнаціональних регіонів на засіданнях Ради Міністрів. Однак обсяг автономії регіонів на європейському рівні визначався характером домовленостей з урядом, тому захищати свої інтереси в межах ЄС можуть лише найбільш активні та заможні регіони.

Повертаючись до регіональної політики, необхідно зауважити, що було проведено декілька її реформ: були запроваджені нові підходи щодо її формування та реалізації, а також збільшено фінансові надходження. Реформа 1989 р. стосувалася загального перегляду системи координації та прийняття рішень у рамках регіональної політики, принцип партнерства передбачав застосування тристоронньої системи співпраці між Європейською комісією, країнами-членами та регіонами на різних етапах її

реалізації. Тобто можна говорити про початок формування саме регіонального рівня врядування. З ініціативи німецьких земель було впроваджено термін "третій рівень врядування" поряд з державним та європейським.

Значні сподівання покладались на принцип субсидіарності, який передбачав, що повноваження між різними врядування слід розподіляти, так аби передавати його на той рівень урядування, який забезпечить оптимальні можливості для їх реалізації [1, с. 78].

Для регіонів регіональна політика мала амбівалентний характер в інституційній сфері, приводячи часто до посилення ролі центру. Адже роль європейських інституцій та країн-членів залишалась вирішальною у визначенні напрямків та фінансування регіональної політики, тоді як регіони розглядались радше не як повноцінна, а як комплементарна ланка врядування. Тобто твердження про суттєве зростання впливу регіонів дещо перебільшені. Наголошувалось, що не варто переоцінювати значимість регіональної політики на взаємодію між різними рівнями врядування. Зокрема, Європейська Комісія не мала цілісного бачення, яку рольову функцію повинен виконувати регіон. Для комісії першочерговою метою було максимально ефективно використання європейських коштів, і відповідно, швидше робила ставку на надійність партнерів, зважаючи не на їх статус, а саме на ефективність на реалізацію спільних політик [10, р. 57-58].

Європейська комісія зайняла прагматичну позицію, їй було складніше безпосередньо співпрацювати з регіонами, оскільки зберігалась присутність держави. Тут варто вказати на відмінності між країнами-членами, адже у кожному окремому випадку йдеться про конкретні історичні, політичні, соціальні та економічні особливості, які обумовили кінцевий результат. Як наслідок, йдеться про відмінності не лише між регіонами різних держав, але і у межах однієї держави. Очевидно, що регіони наділені значними повноваженнями, залишались важливими акторами. Проте у країнах, де були слабкі регіони, то національні держави зберегли за собою ключову роль у взаємодії з Комісією.

На початку ХХІ століття стала цілком очевидною безперспективність втілити на практиці принципи Європи регіонів, найбільш радикальні прихильники якої стверджували, що під тиском інтеграційних процесів суттєво зменшиться роль національної держави, а регіони зможуть безпосередньо та самостійно вза-

емодіяти з наднаціональними інституціями Європейського Союзу [6, р. 13]. Адже ерозія впливу держави ще не значить, що автоматично відбудеться її значне послаблення, а влада буде сконцентрована в інших руках. Ватро також застерегти, що якби замість національних держав головними акторами стали регіони, то сьогодні йшлося про співробітництво кількох сотень утворень, а дієздатність ЄС можна було б поставити під великий сумнів.

ЄС ніколи не прагнув публічно визначати, які форми територіального устрою повинна запровадити та чи інша держава, а він радше сам був змушений адаптуватися до різноманітних форм, які мала чи творила кожна держава зокрема. Європейські інституції обережно відносились до регіональної проблематики, особливо, коли йшлося про регіони, де були сильні сепаратистські рухи. Європейські інституції не були зацікавлені у значному посиленні ролі регіонів, щоб сприяти появі додаткових центрів впливу, а прагнули радше забезпечити присутність, а не участь регіонів на європейському рівні.

Утім все більш наполегливими стають намагання узгодити зростання значимості регіонів із збереженням ключової ролі держави у контексті посилення інтеграційних процесів у Європі. Домінуючим стає більш поміркований компромісний підхід, у відповідності до якого визнається, що регіони теж активно залучені у розбудову Європейського Союзу, формуючи третій рівень у системі багаторівневого врядування, проте він жодним чином не заміняє, а лише доповнює державу та європейські інституції. Тому все частіше наголошувалося, що у межах ЄС відбувається глибинна трансформація системи управління. Тому піддаються критиці визнані теорії європейської інтеграції, що фокусують свою увагу лише на взаємодії між країнами-членами й інституціями ЄС та ігнорують інші чинники, зокрема регіональний рівень врядування.

Вважається, що концепції багаторівневого врядування вдало зафіксувала формування багаторівневої, багатофакторної, неієрархічної та все більш складної управлінської системи у межах Європейського Союзу. Стисло її можна визначити як постійний процес взаємодії між кількома територіальними шаблонами — наддержавним, державним, регіональним/місцевим у комплексній системі врядування, що сформувалась у результаті інституційних перетворень, спричинивши передачу частини повноважень держави на наддержавний або місцевий чи регіональний рівні [13, р. 392].

В останніх дебатах про майбутнє Європейського Союзу регіони проявили себе досить активно, прагнучи отримати більше політичних прав та зміцнити свій юридичний статус. Хоча необхідно відзначити що отримані результати були досить скромними.

З приводу Лісабонського договору висловився президент однієї за Європейської ради муніципалітетів та регіонів Мікаель Хаупл. Він зокрема вказує, що у договорі були збережені усі ключові положення попереднього Конституційного трактату зокрема щодо регіонального врядування. Наголошено, що вказується на особливу роль регіональних властей у наданні суспільно значимих послуг. Окремо підкреслюється, що визначення субсидіарності чітко передбачає включення регіонального рівня врядування, що означає виконувати, йому а не іншим рівням врядування ті функції, які властиві для нього. Також Комітет регіонів отримав право звертатися до Суду, у тих випадках коли порушено принцип субсидіарності. Теж посилено консультації регіонами та їх асоціаціями. Продовжено політику територіального і соціально-економічного вирівнювання, що означатиме збереження уваги до регіонів, а не лише держав [13, р. 392].

Підсумовуючи, слід наголосити, що Європейський Союз надалі перебуває у процесі становлення і у його рамках ще не сформовано сталої внутрішньої інституційної структури. Безумовно, що подальші зміни неминуче впливатимуть на сучасну конфігурацію системи здійснення влади на європейському континенті, зокрема безпосередньо стосуватимуться і регіонального рівня врядування. Тому проблематика впливу інтеграційних процесів на субнаціональні регіони буде продовжувати привертати увагу як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників.

Література

1. Калитчак Р. Регіоналізм у європейських інтеграційних процесах. — К.: Знання, 2007. — 303 с.
2. Романюк С. Політика регіонального розвитку в Україні: сучасний стан і нові можливості: регіональні дослідження. — К.: УАДУ, 2001. — 112 с.
3. Воигне А. Ке^іонаі Еигоре / Еигореап Т-Гііоп Роіііісз. — Охіогга: Охіогсі Презз, 2003. — 450 р.
4. ЕНаз А. \\\Піаіеуег Баррепеа іо І\ле Еигоре оі Ке£Іопз? КеуізШпд ібе ге£Іопга! сііітепзіоп о£ Еигореап роіііісз //

- KeĒĪopaġ aġci Reġieraġi zġħNez. — N. 5. — 2008. — P. 483-4925. Migraġy P, Tġe reĒĪop ġn poĒĒcaġ vġeġpce aġaġy zġ / Tġie reĒĪopz — ġaġci oĒ ġneĒraġġon oġ ġiġzġneġaġġon ġn Eġgore. — Baġeġ-Baġeġ: ĪĪotoz YegġaĒzĒezelzġbaġi, 1996. — P. 37-44.
6. Cġeġyooġi «Ī. Īġieġeġi ġeġzeġaġġon ġn ġġe Eġgoreap ĒĪop. — Īopaon: Maġġiġġap Ģreġz, 2003. — P. 13.
 7. NooĒġi B. aġci Maġkz O. Turz oĪ MiĒĒ-BeyeĪ Coyegġapce // Eġgoreap Īġieġaġġon oġġġe Ģareġz. — № 5. — 2001. — ĒĢ://eġop. oġ. ai/eġop/-Bexġe/2001-011a.ġiġt.
 8. LeiĒegy CK. Tġe ġeġġoġaġi ġeyei oĪ ġġe Eġgoreap ĪĢġġon: ġħtaġaz a ġġrcġi ġeyei ġn Eġgore. — Īopaon: Ģraġk Caġz, 1997. — 223 p.
 9. Keaġġġ M. Īz ġġeġe a ġeĒġoġaġi ġeyei oĪ" Ēoyegġteġi. ġn Eġgore? // KeĒĪopz ġn Eġgore. — Īopaon: KoġġġeaĒe, 1998. — P. 8-21.
 10. Keaġġġ M. Kaġġopaġġaġġ.ġop ġn Cepġġaġi aġġi Eaġġegġ Eġgore: ġġe ġĒĒġġġon oĪ a ġyegġegġ ġoaġeġ // Tġe ġeĒġoġaġi ġġalleġġe ġn Cepġġaġi aġġi Eaġġegġ Eġgore. — Vġġzeġz: ĢĪE, 2003. — P. 51-68.
 11. Keaġġġ M. Tġe ġeġo ġeĒġoġaġġz ġ. YUyegġegġ Eġgore: ġegġġoġaġi ġez<ġ-ġġġġġġe aġġi poĒĒcaġ ġġapĒez. — ĒġeġġeĢaġ: Eġġyagġi EĪĒag Ģġġġzġġġ, 1998. — 242 p.
 12. Keġġġeġeġ P., KeĒġa T. Eġgoreapġġaġġon oĪ zġĢ-ġaġġoġaġi ooyegġapce ġn ġġġġy zġaġez: Eġġoġaġi aġġi Eġġaġġi // KeĒġoġaġi aġġi Reġieraġi zġġġez. — № 3. — 2005. — P. 353-354.
 13. Maġkz C. Zġġeġġġaġi ġoġġy aġġi ġġĒġeyeĪ Ēoyegġapce ġn ġġe EC / Tġe ZĒĒe oĪ Eġgoreap Coġġġġġy: Tġe Maazġġġġi aġbaġez aġġi Beyoġa. — Naġġoġy: Īop^ġaġ, 1993. — 435 p.
 14. McCoġġġġk ġĢ ĪĢġġegġaġġġġġ Eġgoreap ĪĢġġon: a ġoġġe ġġġoġġġġġkġ. — Baġġeġoġe: Ģaġ^ġaġe, 2002. — 237 p.
 15. Moġaġa P., Miġog, X. Yyġġe ġog Eġgoreap Eġġġz: Zġaġġz ġegġġoġaġi ġezġġġ.ġġġġe aġġi ġġe ġġġeġeġaġġġon oĪ" zġġġġġaġi ġġġġz // CoĢeġġon Ģoġġy aġġi ġġaġoġaġi Keġġoġkz. — Oħġoġġi: Oħġoġġi Īġġyegġġy Ģreġz, 1996. — P. 147-169.
 16. Tġe Ģġzġop Ģreġaġy: "A ġoĒĒegġz Ēog ġġġġġaġġġez, reĒĪopz aġġi Eġgore" // Īġġ://y\y\y.yġeġa.eġ/ġoġe/521.

Резюме

В статье детально анализируется влияние объединительных процессов на европейском континенте на становление и развитие регионального уровня управления.

Рецензент канд. историч. наук, доцент В. В. Глебов

УДК

Т. М. Ляшенко

ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕКИ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ АЗІЇ

При розгляді питань національної безпеки країн центральноазійського регіону можна виокремити два підходи, які базуються на виявленні внутрішніх та зовнішніх загроз безпеки. Йде дискусія про те, які саме загрози становлять найбільшу небезпеку, наскільки вони взаємозалежні тощо. Так, наприклад, деякі дослідники найчастіше наголошують на внутрішніх соціально-економічних проблемах країн регіону, вважаючи їх такими, що становлять найбільшу небезпеку. Інші наполягають на вирішальному значенні зовнішнього фактора, зокрема, геополітичного положення регіону, його сусідство з нестабільними державами, саме з яких відбувається експорт як радикальних ісламських ідей, так і самих екстремістських організацій. Існує й до певної міри проміжна думка, що важкі соціально-економічні умови не обов'язково є чинником, який сприяє виробленню протестної ідеології, у тому числі заснованої на ісламі. Таким чином, має місце якийсь симбіоз внутрішніх і зовнішніх факторів, які, накладаючись, збільшують ризики.

Основними факторами, що загрожують стабільності та безпеці в центральноазійському регіоні є питання енергетичної незалежності, наркотрафік, релігійний екстремізм та надзвичайно важлива проблема поділу та використання водних ресурсів.

Проблема енергетичної безпеки пов'язана з бажанням центральноазійських країн, в економіці яких енергетична сфера превалює над іншими галузями, оскільки Казахстан, Туркменістан та Узбекистан мають значні запаси нафти та природного газу і прагнуть мінімізувати ризики на цьому напрямку, створити більш вигідну систему взаємодії в області енергетики та захистити свої ресурси від зовнішнього втручання. Це завдання стає все більш актуальним, адже боротьба за енергоресурси, та їхнє транспортування набуває дедалі більш жорстких форм. Таким чином, і Казахстан, і Узбекистан, і Туркменістан також як і інші країни регіону, зацікавлені у підтримці стабільності та формуванні такої системи безпеки, при якій вони зможуть повною мірою без перепон реалізувати свої енергетичні проекти згідно власним національним інтересам.